

اقتصاد خرد

فصل دوم- جلسه سوم

استاد معصومه کیا احمدی

شماره واتساپ ۰۹۱۱۲۶۹۰۵۷۶

فصل دوم

تئوری تعیین قیمت

موضوع اقتصاد خرد، تئوری تعیین قیمت است. در اینجا سوال ممکن است مطرح شود که قیمت چه اهمیتی دارد که موضوع بحث شاخه ای از علم اقتصاد را تشکیل می دهد؟ قیمت ها در اقتصاد سه نقش عمده را ایفا می کنند که این نقشها عبارتند از؛

قیمتها نقش تخصیص منابع را به عهده دارند

- در صورتی که خانوارها به کالایی نیاز نداشته باشند، اقدام به خرید آن کالا نمی کنند و بابت آن پولی نمی پردازند. در این صورت تولید کننده نمی تواند از طریق فروش، هزینه های تولید را جبران کند، از این رو دست از تولید کشیده و منابع و امکانات را به سوی تولید کالاهای دیگری سوق خواهد داد. در مقابل اگر تقاضا برای کالایی افزایش یابد، فشار تقاضا موجب افزایش قیمت آن کالا می شود، با افزایش قیمت، در تولید کنندگان انگیزه ایجاد می شود که منابع بیشتری را به تولید کالای مذکور اختصاص دهند.

قیمت ها نقش توزیع کالا را به عهده دارند

- در فرآیند تولید از یک طرف امکانات محدود، سبب محدودیت در تولید کالاها می شود. از طرفی نیازهای جامعه نامحدود است و ساز و کار قیمت ها کالاهای تولید شده محدود را در اختیار افرادی قرار می دهد که سهم بیشتری در تولید داشتند. بر اساس ساز و کار بازار تا زمانی که فرد با تلاش خود درآمدی کسب نکند نمی تواند از کالاهای تولید شده جامعه برخوردار شود. به عبارتی دیگر هر فردی در جامعه حق دارد به اندازه سهمی که در تولید داشته مصرف کند. بدین ترتیب کالاهای تولید شده محدود، بین افرادی که در تولید جامعه سهم داشته اند به تناسب سهم آنها توزیع می شود. قیمت ها به مصرف کنندگان کالا و خدمات کمک می کند تا با در نظر گرفتن قیمت کالاها و خدمات و مطلوبیت و لذتی که از مصرف آنها به دست می آورند، در مورد اینکه از چه محصولی و به چه مقدار مصرف کنند تصمیم بگیرند.

قیمت ها برای مصرف کنندگان و تولید کنندگان همانند یک مرکز اطلاع رسانی بسیار قوی عمل می کنند.

- اگر قیمت یکی از عوامل تولید به دلیل محدودیت منابع آن افزایش یابد، این بدان معنی است که تولید کنندگان به تدریج از عوامل تولید مذکور صرف نظر کرده و از عوامل تولید جایگزین استفاده می کنند. برای مثال صندلی چوبی و صندلی فلزی، اگر قیمت فلزات مختلف برای تهیه صندلی افزایش یافته و قیمت چوب پایین باشد، افراد سعی می کنند از چوب برای تهیه صندلی استفاده کنند و چوب را جایگزین فلز می کنند. افزایش قیمتها این علامت را به مصرف کنندگان می دهد که باید در مصرف کالاهای مذکور صرفه جویی کنند و یا سراغ مصرف کالاهای جایگزین بروند. این رفتار بدون اجبار و در آزادی و اختیار تام انجام می شود و جامعه بدون اینکه برای آن برنامه ریزی کرده باشد یا هزینه ای بابت توزیع کالاها و تخصیص منابع و ارسال اطلاع بدهد، خود به خود توسط سازوکار بازار که آدام اسمیت از آن به عنوان دست نامرئی یاد می کرد، انجام می شود.

نظریه تقاضا

- تقاضا عبارت است از مقداری از کالاها و خدمات که خریداران طی مدت زمان مشخصی با قیمت های مختلف به خرید آن اقدام می کنند. به عبارت دیگر تقاضا برای برای یک کالا به مجموعه از تقاضاهای افراد خریدار موجود در بازار گفته می شود.
- ذکر این نکته ضروری است که در تقاضای کالا، خانوارهایی که واقعا خرید می نمایند (تقاضای موثر) مدنظر است، نه خانوارهایی که تنها تمایل به خرید دارند.

عوامل موثر بر مقدار تقاضای کالا

- قیمت کالا
- درآمد
- قیمت کالاهای مرتبط
- سلیقه و رجحان
- جمعیت (تعداد خریداران در بازار)
- انتظارات درباره قیمت‌های نسبی آینده و ...
- عوامل موثر بر تقاضای یک خانوار را می توان با فرمول زیر نشان داد:
  - $Q^d = f (p_1, p_2, p_3, \dots, p_n, I, T, A, p_1^e, \dots)$
  - که در آن Q^d مقدار تقاضای خانوار برای کالای مذکور که تابعی است از p_1 قیمت آن کالا، $p_2, p_3, \dots, p_n$ قیمت کالاهای مرتبط، I درآمد خانوار، T سلیقه و رجحانات خانوار، A تبلیغات و p_1^e انتظارات خانوار درباره ی قیمت آینده کالای مورد نظر.

قانون تقاضا

- قانون تقاضا می گوید با کاهش قیمت، مقدار تقاضا افزایش و با افزایش قیمت، مقدار تقاضا کاهش می یابد. به عبارت دیگر یک رابطه معکوس میان مقدار تقاضا و قیمت کالا وجود دارد. بدین ترتیب به استناد قانون تقاضا می توان گفت با ثابت بودن سایر عوامل تاثیر گذار بر تقاضا، رابطه ای معکوس میان مقدار تقاضای هر کالا (Q_x^d) و قیمت آن کالا (p_x) وجود دارد.

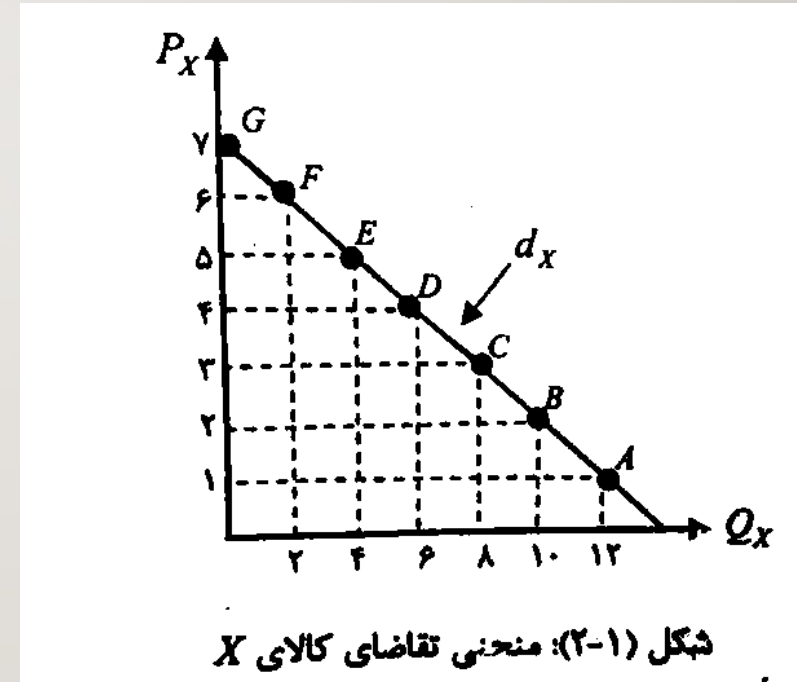
جدول تقاضا

- جدول تقاضا فهرستی از مقادیر مختلف مورد تقاضا را با قیمت های مختلف در یک دوره زمانی معین نشان می دهد. در این جدول، ردیف اول بیانگر ترکیب قیمت-مقدار مورد تقاضا، ردیف دوم نشان دهنده قیمت کالای X در خلال هفته بوده و ردیف سوم مقدار مورد تقاضای X در هفته مذکور را مشخص می کند.
- بر این اساس به وضوح مشاهده می شود هنگامی که قیمت کالای X برابر ۶ تومان است، تقاضای آن برابر با ۲ می باشد؛ با کاهش قیمت کالا از ۶ تومان به ۴ تومان مقدار تقاضا نیز از ۲ به ۶ افزایش یافته و این روند افزایش تقاضا به همین صورت با کاهش قیمت کالای X همچنان برقرار است.

ترکیب	A	B	C	D	E	F	G
قیمت (P_x)	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
مقدار (Q_x^d)	۱۲	۱۰	۸	۶	۴	۲	۰

منحنی تقاضا

- با مشخص کردن هر زوج مرتب از مقادیر جدول تقاضا بر روی یک دستگاه مختصات و متصل کردن نقاط حاصله به یکدیگر، منحنی تقاضای فرد برای کالای X (d_x) به دست می آید.
- در منحنی تقاضا قیمت کالای X بر محور عمودی و مقدار مورد تقاضای آن بر محور افقی نشان داده شده است. برای رسم آن کافی است نقاط جدول تقاضا را انتخاب کنیم و بعد در محور رسم کنیم. این منحنی شیب نزولی دارد که رابطه معکوس میان قیمت و تقاضا را نشان می دهد.

معادله تقاضا

• معادله تقاضای خطی را در حالت کلی می توانیم به صورت $Q_x^d = a - bp_x$ نشان می دهیم، که در آن $Q_x > 0$ و $P_x > 0$. برای استخراج معادله تقاضا با توجه به جدول و یا شکل تقاضا که برایتان در اسلایدهای قبل آورده شد، مختصات دو نقطه را به دلخواه در تابع $Q_x^d = a - bp_x$ جایگذاری کنیم تا از حل دستگاه دو معادله دو مجهولی مقادیر a و b به دست آیند.

$$A: (P_x = 1, Q_x = 12) \quad 12 = a - b$$

$$B: (P_x = 2, Q_x = 10) \quad 10 = a - 2b \quad \longrightarrow \quad a = 14, b = 2$$

بنابراین تابع تقاضا به صورت $Q_x^d = 14 - 2p_x$ است و معادله منحنی تقاضا نیز به صورت $P_x = 7 - \frac{1}{2}Q_x$ به دست می آید.

تمرین را حل نمایید.

• عرض از مبدا (a) و شیب نمودار (b) را برای توابع تقاضا زیر به دست آورید؛

(۱) •

ترکیب	A	B	C	D	E	F	G
قیمت (P_x)	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
مقدار (Q_x^d)	۳۰	۲۵	۲۰	۱۵	۱۰	۵	۰

(۲) •

ترکیب	A	B	C	D	E	F	G
قیمت (P_x)	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
مقدار (Q_x^d)	۲۷	۲۱	۱۵	۹	۳	-۳	-۹

دلایل نزولی بودن منحنی تقاضا

- دو دلیل اساسی و عینی برای نزولی بودن منحنی تقاضا یا رابطه ای معکوس بین قیمت و مقدار تقاضا وجود دارد، این دو عبارتند از:

الف) اثر جانشینی

فرض کنید دو کالا وجود دارد که دقیقا یکسان نیستند بلکه حتی با هم تفاوت بسیار دارند، اما اساسا برای یک منظور مورد استفاده قرار می گیرند. به عنوان مثال قیمت سوسیس و همبرگر کم و بیش یکسان است. هر یک از ما مقداری معین از هر یک از این دو غذای قابل جایگزین را می خریم اگر قیمت سوسیس به گونه ای قابل ملاحظه افزایش یابد، مقدار خرید سوسیس را کاهش داده و مقدار بیشتری همبرگر خواهیم خرید؛ زیرا سوسیس نسبتا گرانتر و همبرگر نسبتا ارزانتر شده است و درعمل ما همبرگر را جایگزین سوسیس کرده ایم. بنابراین می بینیم که به خاطر اثر جانشینی، افزایش قیمت یک کالا موجب کاهش تقاضای آن کالا خواهد شد.

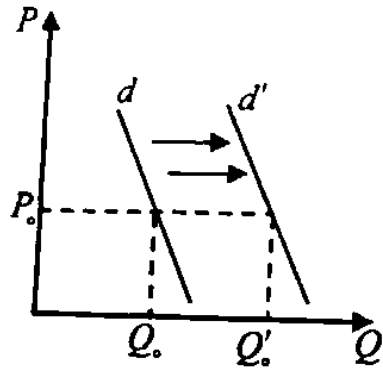
ب) اثر درآمدی

اگر قیمت کالایی که می خرید افزایش یابد اما درآمد شما و دیگر قیمت ها تغییری نکند، آنگاه توانایی شما در خرید کالاها به طور کلی پایین می آید. این بدان معنی است که قدرت خرید موثر شما کاهش یافته حتی اگر درآمد پولی تان ثابت مانده باشد.

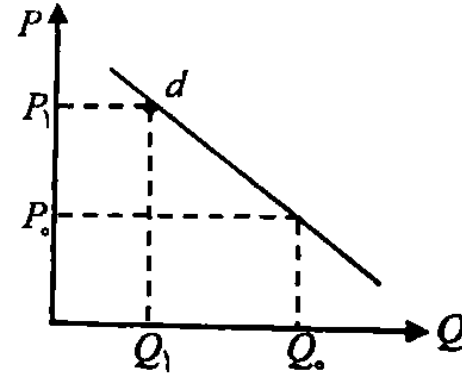
به طور کلی تغییر قیمت یک کالای خاص که می خرید بر کل قدرت خرید، با فرض درآمد محدود، اثر دارد. بنابراین انتظار این است که اثر جانشینی اغلب اهمیت بیشتری در وا داشتن ما به خرید مقدار بیشتر از کالاهایی که ارزانتر شده اند و مقدار کمتر از کالاهایی که گرانتر شده اند، داشته باشد.

برای مثال؛ اگر شما روزی ۳ کیلوگرم سیب به قیمت هر کیلو ۴۰۰۰ تومان بخرید کل پولی که شما برای خرید سیب داده اید، ۱۲۰۰۰ تومان است. اگر قیمت سیب ۱۰۰۰ تومان بالا برود، ناچارید برای خرید ۳ کیلوگرم سیب، ۱۵۰۰۰ تومان بپردازید. اگر درآمد پولی و به تبع بودجه شما و قیمت دیگر کالاهایی که می خرید تغییری نکند، برای شما ممکن نیست که ۳ کیلوگرم سیب به قیمت هر کیلو ۵۰۰۰ تومان بخرید، و در عین حال همان مقدار سابق را از کلیه کالاها و خدماتی که پیش از این می خریدید، خریداری کنید.

تفاوت میان تغییر تقاضا و تغییر مقدار تقاضا

شکل (۲-۲): جابه‌جایی منحنی تقاضا

شکل (۲-۳): منحنی تقاضا

- منظور از «تغییر تقاضا» تغییر مکان کل منحنی تقاضاست به صورتی که مقدار تقاضا در هر قیمت و در همه قیمت‌ها تغییر کند. بنابراین اصطلاح تقاضا همواره به کل جدول یا منحنی تقاضا مربوط می‌شود.
- در شکل روبرو در اثر انتقال منحنی تقاضا از d به d' در سطح قیمت P_0 تقاضا از Q_0 به Q'_0 افزایش یافته است. بدیهی است که در کلیه سطوح قیمتی، مقدار تقاضا تغییر یافته، اما تغییر مقدار تقاضا تنها در نتیجه تغییر قیمت پدید آمده و متضمن حرکت روی منحنی تقاضاست.

عوامل موثر بر تقاضا

- همانطور که اشاره شد عوامل بسیاری هستند که بر تقاضا موثرند، که از بین آنها می توان به موارد زیر که اهمیت بیشتری دارند اشاره کرد؛
- (۱) درآمد
- (۲) قیمت کالاهای مرتبط
- (۳) انتظارات از قیمت های نسبی آینده
- (۴) سلیقه و رجحان
- (۵) تبلیغات
- (۶) جمعیت یا شمار خریداران در بازار
- سهولت دستیابی به کالا